



“Zaman ıstırap demek, ıstırapı çok çekmeyeyim diye her şeyin üzerinden en ağırlığıyla geçişine göz yummak, sessiz kalabilmek, gördüklerini görmek ama sadece görmek demek. Zaman, bir algının acısından ve yetersizliğinden başka ve daha derin bir algının acısına uzanan yoldaki yolcunun mevcudiyeti demek, yürüyen, önünü görmeyen, görmesinin imkanı olmayan demek. Önüne çıkanı değerlendiren ama ne çıktığını o gözden kaybolduktan sonra anlayan demek.”

Şule Gürbüz, *Zamanın Farkında*, s. 88.

ZAMANIN HÜKMETTİKLERİ...

Doç. Dr. Salih BIÇAKCI

Khas öğretim üyesi

Biten her yılın ardından düşünmek belki çoktan unuttuğumuz birçok olayı yeniden hatırlamamızı sağlıyor. Dünya üzerinden kimi bizi derinden sarsarken kimi ise sadece haber bültenlerinde duyup geçtiğimiz olaylar olmaktan öteye geçmemiştir. Çok katmanlı ve girift olay örgüsü yüzünden bir insanın yılı nasıl geçirdiğini yazmak sanıldığı kadar kolay değildir. Ölçeği büyütüp dünyanın bir yılı nasıl geçirdiğini yazmak ise daha da zor bir eylem haline gelmektedir. Bu yüzden olaylar örgüsünü katmanlar halinde yazmak sanırım işimizi kolaylaştıracaktır. 2012'deki olayları uluslararası sistemi etkileyecek seviyede olanlar, bölgesel ve ulusal şeklinde üç gruba ayırabiliriz:

Uluslararası sistemi etkileyen olaylar listesinin başında süper güçlerin pozisyonlarındaki değişikliklere ya da küresel olarak bütün bölgeleri etkileyen olaylara bakabiliriz. 2012 yılında uluslararası sistemi etkileyen olayların başında ABD'de yapılan başkanlık seçimleri gelmektedir. 6 Kasım 2012'de yapılan seçimlerde Demokratik Parti'yi 2008 yılından bu yana başkanlık yapan Barack Obama temsil ederken, Cumhuriyetçi Parti'yi ise eski Massachusetts eyaleti valisi ve iş adamı Mitt Romney temsil etti. Yeni dönem başkanlık seçimlerini Demokratik ya da Cumhuriyetçi Parti'nin kazanması halinde ABD'nin dış politikasında şahinleşme görülebileceği tahmin ediliyordu. Seçimin sonuçlanmasıyla Obama'nın 303 delegeyi çıkarttığı ve bu yarışın galibi olduğu ortaya çıktı. Obama'nın ikinci defa seçilmesi birinci dönemde tamamlamadığı projelerini bitirmek için gereken zamanı ve toplumsal desteği sağlayacaktır.

2012 yılının en önemli seçimlerinden birisi de Rusya'daki devlet başkanlığı seçimidir. Dünya basınında 12 yıldır yeni Rus çarı olarak adlandırılan Vladimir Putin 4 Mart 2012 tarihinde gerçekleşen seçimlerde başkanlığa seçildi. Seçimler öncesinde yapılan gösteriler ve yürüyüşler Rusya'da yeni bir lider ortaya çıkarmaya yetmedi. Putin'in kendine karşı muhalefete uyguladığı baskıların da etkili olduğu düşünülüyor. Medvedev ile dönüşümlü olarak iktidarı koruyan Putin mutsuz orta sınıfın isteklerini nasıl karşılayacağı ve durgun ekonomiye nasıl bir çözüm bulacağı da merak ediliyor. Rusya'nın Orta Doğu'daki Suriye'deki çatışma ve İran'ın nükleer zenginleştirme programına karşı takındığı tavır hâlâ uluslararası sistemdeki ülkelerin nasıl hareket edeceğini belirlemektedir.

2012 yılı ekonomik gelişmeler açısından dikkat çekici bir yıl oldu. Ekonomik durgunluk sorununa çözüm bulmak zorunda kalan tek devlet Rusya değil. Amerika üretimini arttırmak için atılımlar yaparken, Avrupa'da Euro bölgesinde kriz bütün gücüyle hissedilirken Asya ve Afrika artan üretimi yanında genç nüfusuyla göz doldurmakta. Öte yandan Çin'in ve Güney Kore'nin yüksek teknoloji konusundaki üstünlüğü git gide artmaktadır. Wallerstein'in çevre olarak nitelendirdiği ülkeler yavaş yavaş ekonominin merkezi olmaktadır. Bu konuda ne derece başarılı olacaklarını ya da bu büyümeyi insanları için nasıl kullanacaklarını zaman gösterecek.

Bu zıplama yaşanırken Eric Hobsbawm'ın şu sözlerini akıldan çıkarmamak gerekir: “Ekonomik büyüme ve onun getirdiği zenginliğin amaç değil araç olduğu inancına geri dönüşü gerektiriyor. Amaç o zenginliğin insanların hayatlarına, önlerindeki fırsatlara ve umutlara ne yaptığıdır.” Devrim Çağı (1789-1848), Sermaye Çağı (1848-1875), İmparatorluklar Çağı (1875-1914), Aşırılıklar Çağı (1914-1991) eserlerine imza atan 1917 doğumlu Marksist tarihçi Eric John Ernest Hobsbawm 1 Ekim 2012'de aramızdan ayrıldı.

Günümüzde sosyal medyanın artan önemi ve dünyamızdaki olayların hızla yayılması yeni bir devrin başladığının da göstergesidir. Önemli sosyal paylaşım platformlarından birisi olan Facebook'a biçilen piyasa değerinin 104 milyar ABD dolarına eş olması bu önemin ifadesidir. Arap Baharı'ndan vurgulanan bu durum Facebook'un 19 Mayıs 2012 yılında halka arz edilmesiyle farklı bir boyut kazanmıştır. İletişimin hızlanmasının en iyi örneklerden birisi de *Innocence of Muslims* (Müslümanların Masumiyeti) filmiydi. İslam karşıtı bu film 1 Temmuz 2012 tarihinde youtube'da izlenmeye başlandı. İki ay içinde Müslüman ülkelerin dikkatini çekecek hale geldi. Birçok ülkede gösteriler yapılmaya başlandı. Arap Baharı sonrasında henüz devlet inşa sürecine girmiş ve güvenliğin nitelikli olarak sağlanmadığı Libya ve Mısır gibi ülkelerde filmin etkisi büyük oldu. 11 Eylül 2012 tarihinde Libya'nın Bingazi şehrindeki Amerikan konsoloslughuna saldıran göstericiler ABD Büyükelçisi J. Christopher Stevens ve dört kişiyi daha darp ederek öldürdüler. Müslümanların Masumiyeti filminin klipleri ve Libya'lıların Stevens'ı öldürürken kaydettikleri videolar bize uzunca sürecek tartışmalar için yeni bir zemin sundu.

Rekabet ve mücadelenin dostluk için yapıldığı bir ortam olan olimpiyatlar bu sene İngiltere'de yapıldı. 27 Temmuz-12 Ağustos tarihinde yapılan Londra Olimpiyatı'nı Çin, atlet başına en yüksek altın madalya oranına sahip ülke olarak tamamladı. Türk sporcular yarışmalardan iki altın, iki gümüş ve bir bronz alarak döndüler.

Wikileaks belgeleriyle adını duyuran Julian Assange'ın yargılanması süreci devam ederken İsveç'e iade edilebileceği düşüncesiyle 19 Haziran 2012'de Ekvator Büyükelçiliği'ne diplomatik sığınma talebinde bulundu. Bu talep 16 Ağustos 2012'de onaylandı. Henüz Assange'ın Londra'daki Ekvator Büyükelçiliği'nden nasıl çıkarılacağı bilinmese de şimdilik kendi güvenliğini sağladığını söyleyebiliriz.

Assange'in bu hamlesi karşısında ABD'nin ne yapacağını soranlara önerim, 2 Mayıs 2012'de açık arttırmada 120 milyon ABD dolarına satılan Edward Much'un Çığlık isimli tablosunu seyretmek olabilir. Dünya yeni medya araçları sayesinde günden güne küçülüyor, devletlerin bu gelişim karşısında kurumları yeniden düzenlemeleri gerektiği 2012'de sıkça duyduğumuz Anonymous saldırılarından anlaşılmaktadır. Diğer bir örneği de Newsweek dergisinin 2012'de

son baskılı sayısını çıkarması ve 2013’de dijital olarak yayın hayatına devam edecek olmasıdır.

Bölgesel seviyede baktığımızda 2012 yılının oldukça hareketli olduğunu görüyoruz. Avrupa’da devam eden ekonomik krizin etkileri Yunanistan, İtalya ve İspanya’da hükümetlerin tedbirler almasını zorunlu hale getirirken; Fransa’da 22 Nisan 2012’de Nicolas Sarkozy’nin Başkanlık seçimini kaybetmesine yol açtı. Seçimi kazanan François Hollande’in da ekonomik tedbirler almaktan geri kalmadığının altını çizmeliyim. 2 Haziran’da Kraliçe Elizabeth II.’nin Elmas Jübilesi’ni kutlayan İngiltere de bu ekonomik krizden dolayı olarak etkilendi. Fakat Euro bölgesinde olmamasının krizin ülke üzerindeki etkisini azalttığını söyleyebiliriz. Avrupa’daki ekonomik problemler devam ederken, Avrupa Birliği 23 Ocak 2012’de Birleşmiş Milletler ve ABD’nin uyguladığı ekonomik yaptırımlarla paralel olarak Temmuz’dan geçerli olmak üzere İran’dan alınan petrol ürünlerine ambargo uygulanmasına karar verdi. Ayrıca İran’ın Avrupa bankalarındaki varlıklarının doldurulması da karara bağlandı. Bütün bu gelişmelere rağmen İran’ın nükleer zenginleştirme sürecine devam etmesi yüzünden yapıldığı tahmin ettiği Stuxnet’in ardından 2012’de de *Flame*, *Gauss* ve *Narilem* gibi kötücül yazılımlarla yapılan siber saldırılar dikkati çekti. İran’da ekonomik ambargo günden güne etkisini daha fazla gösteriyor. İran’ın iç politikasının önemli dinamiklerinden olan ‘Bazar’ yani ‘Pazar’ bu gelişmelerden rahatsız olarak yeni yıla girdi.

Öte yandan bölgenin kronik çatışmalarından olan İsrail-Filistin meselesinde 14 Kasım’da İzzeddin El-Kassam Tugayları’nın askeri kanadının komutanı Ahmed el-Caberi’nin vurulmasıyla yeni bir dönem başladı. Gazze’den atılmaya başlanan Kassam ve Fecr-5 füzelerine cevap vermek üzere İsrail, Savunma Sütunu Operasyonu’nu başlattı. Saldırıları sırasında Gazze’den 1106 füze atıldı. İsrail Demir Kubbe adını verdiği savunma sistemiyle füzeleri etkisiz hale getirmeye çalıştı. Mısır’da yürütülen arabulucuk görüşmeleri sonucunda 21 Kasım’da iki taraflı ateşkes sağlandı. Ateşkes sağlanmasından kısa bir süre sonra 7 Aralık’ta HAMAS’ın politik büro şefi Halid Meşal daha önce hiç ziyaret etmediği Gazze’ye gitme şansını yakaladı. Televizyonlar Meşal’ın Gazze’ye varır varmaz toprağı öpüşünü bütün detaylarıyla gösterdiler.

Mısır’da 2012’de 80 milyonluk nüfusunun yüzde 10’luk kısmını oluşturan Kıpti Hristiyanların ruhani lideri Papa Shenouda III, 17 Mart’ta öldü. Yerine 4 Kasım’da Papa Tawadros II seçildi. Mısır’ın siyasi ortamında Kıpti Hristiyanlar’ın hangi yöne gideceği de merak ediliyor. 21 Haziran 2012’de Tahrir Meydanı’nda Hüsnü Mübarek’i gönderen Mısırlılar başkanlık için oy kullandılar. Seçim sonuçları Müslüman Kardeşler’in politik kanadı olan Özgürlük ve Adalet Partisi’nin twitter hesabından Muhammed Mursi’nin zaferi ibaresiyle ilan edildi. Oyların yüzde 51.7’sini alan Mursi’nin rakibi eski başbakan Ahmed Şefik ancak yüzde 48.3’ünü alabildi.

Geçtiğimiz yılda tıpkı önceki ya da ondan önceki yılda olduğu gibi gelecek yıllarda tarih kitaplarında yer alacak bir değişime tanıklık ediyoruz. Uluslararası sistem, aktörler ve küreselleşme uluslararası ilişkilere ait birçok algımızı sorgulamamız gerektiği gerçeğini ortaya çıkardı. Türkiye ister istemez bölgesinde olan değişimden etkileniyor. Orta Doğu’daki değişim görünür biçimde devam ediyor. Hayatta gösterdiğimiz aceleciliğimizi Arap Baharı diye tarif edilen dönemin içindeki ülkeler için de gösteriyoruz. Tunus’da her ne kadar olaylar hızlı gelişmiş olsa da Libya ve Mısır gibi ülkelerde süreçlerin uzaması normalleşmeyi de geciktirmiştir. Yapılan müdahaleler ve silahlanan toplulukların durumu geleceğe ait ümitleri gölgelemektedir. Öte yandan Suriye’deki çatışma her gün daha fazla kan ve barut kokusuyla derinleşiyor. Çatışmaların içinde insanlar ve yaşamlar sona eriyor. Savaşın neden ve kimin için olduğu soruları çok tartışıldı ve halden de tartışılmaktadır. Halbuki esas tartışılması gereken konu bu yıkımın sonrasında yaşamların nasıl inşa edileceğidir. Şimdiye kadar 60 bin kişinin öldüğü ve sadece Türkiye’de 150 bin kişiye yakın mültecinin evlerinden olduğunu biliyorum. Bütün bu tabloya baktığımızda içimden yazarın dediği gibi “yaşamaya da, ölmeye de yazık...” demek geliyor.

Bunun üzerine Türkiye 23 Haziran’da acı bir haberle sarsıldı. Yüzbaşı Gökhan Ertan ile Teğmen Hasan Hüseyin Aksoy kumandasındaki F4 tipi jet uçağımıza doğru Suriye tarafından atışlanan füzeyi son anda fark etmişler ve kaçmaya çalışırken, meydana gelen patlamanın basınç etkisiyle şoka giren pilotlar hakimiyeti kaybederek 2 bin 255 metre yükseklikten saatte 482 km süratle denize çakılmışlardır.

2012’de en çok şaşırtan olaylardan birisi de 23 Eylül’de Çin’in ilk uçak gemisini denize indirmesiydi. Bu gemi 1980 yılında Sovyet Donanması için Varlag adıyla inşa edildi. 1991’de Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla bir süre atıl kaldı. 1998 yılında yapılan açık arttırmayla Çin ordusu ile bağlantılı bir şirkete satıldı. O tarihlerde gemiyi Lunapark ve Restoran yapacaklarını söyleyen şirket, 2001’de İstanbul boğazından gemiyi geçirdi. Ancak bir yıl sonra Çin’e ulaştı ve yenilenme çalışmaları başladı. 10 yıl sonra Liaoning adıyla karşımıza çıkan uçak gemisi, Çin’in nasıl bir yükselen güç olduğunu gösteren iyi bir örnektir.

2012’de en sevindiren olaylardan birisi de 23 Ocak’ta Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi’nde Prof. Dr. Ömer Özkan ve ekibinin yaptığı ilk yüz nakli operasyonunun başarıyla sonuçlanmasıydı. Bir insan daha hayata ümitle tutunacaktı. Öte yandan İstanbul’un önemli yapılarından olan Haydarpaşa tren garından son tren seferi yapılarak 31 Ocak’ta iki yıllığına sessizliğe gömüldü. 28 Kasım 2010’da geçirdiği yangının izleri hâlâ yaşlı binanın üzerinde açık bir yara gibi durmaya devam ediyor. Yangın anında durmuş saati de bir ustanın müşfik ellerini bekliyor....